

УДК 331.108.26

*А. М. Безус,
к. т. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ
М. Г. Чуйок,
магістр кафедри менеджменту,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ*

СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*A. Bezus,
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Management Department of
Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine
M. Shuyok,
Master of Management, Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine*

THE STRATEGY OF IMPROVING THE INNOVATION ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

У дослідженні визначено, що однією з основних умов досягнення стабілізації економічної ситуації в Україні є розвиток інноваційно-орієнтованої економіки. При цьому важлива роль в інтенсифікації інноваційних процесів належить суб'єктам господарювання, які володіють ініціативністю, гнучкістю, здатністю швидко пристосовуватися до нових вимог ринку і можуть забезпечити більш результативне освоєння і випуск інноваційної продукції.

The study determined that one of the main conditions for achieving the stabilization of the economic situation in Ukraine is the development of innovation-oriented economy. At the same time, an important role in the intensification of innovation processes belongs to the subjects of management, who have the initiative, flexibility, ability to quickly adapt to new market requirements and can provide more effective development and production of innovative products.

Ключові слова: *ефективність, інновація, інноваційна діяльність, стратегія, удосконалення.*

Keywords: *efficiency, innovation, innovation activity, strategy, improvement.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку української економіки, при недостатньо розвиненій інфраструктурі підтримки, підприємства не можуть робити істотний вплив на інноваційну активність економіки. В даний час питома вага інноваційних товарів, робіт, послуг суб'єктів господарювання в загальному обсязі становить близько 2%, а питома вага підприємств, що здійснюють розробку та впровадження технологічних інновацій, в загальному обсязі не перевищує 4 %. Тому особливого значення набуває вирішення проблеми стратегій підвищення інноваційної діяльності підприємства, що зумовлює актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й практичні аспекти управління інноваційної діяльності підприємств знайшли відображення в наукових працях І.Агафонової, В. Альгіна, Т. Васильєвої, С. Валдайцева, В. Герасименка, Г.Гольдштейна, М. Грачової, С.Ілляшенка, С.Козьменка, М.Лапусти, В.Мединського, П.Микитюка, С. Онишко, О. Стрельцова, С. Філіна, В.Шматько, Н.Цопи та інших. Проте аспекти проблем стратегій підвищення інноваційної діяльності досліджено недостатньо.

Формування цілей статті. Не зважаючи на те, що діяльність підприємства пов'язана із нестабільністю економічних умов, змінами в політичній ситуації, складними відносинами між конкурентами та споживачами, головним стратегічним напрямком залишається інноваційна діяльність, яка є запорукою конкурентоспроможності сучасного підприємства. Метою роботи є теоретичне обґрунтування й розробка практичних рекомендацій щодо управління стратегій підвищення інноваційної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу досліджень. Не зважаючи на те, що з часу появи терміну «інновація» минув не один десяток років, але саме «інновація» винятково важлива для сьогодення економічна категорія. У світовій економічній літературі поняття «інновація» інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу у реальний, втілений у нових продуктах і технологіях. Проблематика нововведень в Україні протягом багатьох років розглядалася у межах економічних досліджень науково-технічного прогресу. Термін «інновація» став широко використовуватися в українській економіці як самостійно, так і для визначення таких споріднених понять, як «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інноваційне рішення» тощо.

Суть інновації виявляється в її функціях, які відображають її призначення в економічній системі держави і її роль у господарському процесі [3]:

1. Відтворювальна інновація є важливим джерелом фінансування розширеного відтворення. Сене функції полягає в отриманні прибутку від інновації і використанні її як джерела фінансових ресурсів.

2. Інвестиційна. Прибуток, отриманий за рахунок реалізації інновації, може використовуватися по різних напрямках, у тому числі і як капітал. Цей капітал може прямувати на фінансування нового виду інновацій. Таким чином, використання прибутку від інновації для інвестування складає зміст інвестиційної функції інновації.

3. Стимулююча. Отримання підприємцем прибутку за рахунок реалізації служить стимулом для впровадження нових інновацій; спонукає постійно вивчати попит, удосконалювати організацію маркетингової діяльності, застосовувати сучасні методи управління фінансами. Всі разом це складає зміст стимулюючої функції інновації.

Інноваційна діяльність складається з інноваційного процесу, який охоплює весь комплекс відносин виробництва та споживання та представляє собою період від зародження ідеї до її комерційної реалізації.

Якщо відбувається спад економіки в країні, то підприємству бажано вибрати інноваційні стратегії скорочення або стабільного розвитку, або є час подумати, як вийти зі становища повністю на інноваційній основі.

Інноваційні стратегії скорочення дають можливість: зменшити витрати, що зазвичай, виникають в результаті негативної ситуації в країні, або отримати більші прибутки, можливі за такого стану економіки; акумулювати ресурси для здійснення пріоритетних, за поточних умов, інноваційних проектів, шляхом скорочення або відмови від деяких видів діяльності чи ліквідації певних структурних підрозділів підприємства легкої промисловості, зменшити витрати, що безпосередньо не пов'язані з виробництвом продукції, тощо. Однак, здійснювані заходи не повинні вплинути на відчутне погіршення якості продукції, а навпаки, забезпечити підприємство певними конкурентними перевагами. Вибравши стратегію стабільності в несприятливих умовах зовнішнього середовища, зможе уникнути технологічного і економічного відставання від конкурентів [2].

Нововведення – це результат інноваційного процесу. Інноваційний процес – це не просте упровадження чого-небудь нового, а такі зміни в, умовах, змісті, засобах, методах, формах організації виробничого й управлінського процесів, що мають новизну; мають потенціал підвищення ефективності цих процесів у цілому чи якихось їхніх частинах; здатні дати довгостроковий корисний ефект, що виправдує витрати зусиль і засобів на впровадження нововведення; узгоджені з іншими здійснюваними нововведеннями.

Якість реалізованих нововведень істотно залежить від того, як організований інноваційний процес. Недоліки в інноваційній діяльності підприємств виявляються в наступних основних формах:

1) потенційно ефективні нововведення впроваджуються зі значною затримкою в часі. У результаті не використовується можливість одержати корисний ефект від використання нововведення;

2) упроваджується нововведення, що не володіє необхідним інноваційним потенціалом. (Помилки в оцінці чи корисності ж нововведення впроваджується не тому, що воно може дати корисний ефект, а тому, що воно модно);

3) упровадження нововведення внаслідок явного чи схованого опору або погані організації впровадження не дає очікуваного результату;

4) упровадження нововведення вимагає значно великих витрат, ніж очікувалося при ухваленні рішення про впровадження;

5) терміни упровадження виявляються значно більшими, ніж спочатку очікувалося через їхню помилкову оцінку, погану організацію чи сильний опір нововведенню.

Кожен такий дефект може бути пояснений тільки через неякісне виконання визначеного етапу інноваційного процесу через його відсутність, що, у свою чергу, свідчить про незадовільне керівництвом пошуком і впровадженням новацій.

Необхідно зазначити, що головна увага має приділятися вивченню процесу інновацій на рівні підприємства. Для того, щоб підприємство вважалось зорієнтованим на інноваційну діяльність, воно має відповідати цілій низці критеріїв інноваційності [3]. Таких як: параметри наукомісткості виробництва; параметри якості й конкурентоспроможності продукції; параметри оновлення продукції або технології.

Інновації є дуже складною, багатогранною проблемою, що охоплює весь комплекс відносин дослідження, виробництва, збуту. Величезне значення в підвищенні її ефективності належить менеджменту.

Як засвідчує практика розвитку найбільш конкурентоспроможних підприємств, що розвиваються, найбільш ефективною формою економічного зростання є теорія кластерного механізму. Кластер як єдиний інтеграційний і диверсифікований механізм дозволяє знижувати витрати виробництва і ліквідувати дублювання. Коли фірми більш конкурентоспроможні разом, ніж окремо, це і є передумовою до створення кластера як інноваційної форми диверсифікації та розвитку підприємств [4].

Найчастіше наукова література і господарська практика трактують інновації на підприємстві дуже вузько, тільки з технічної точки зору. Звичайно аналізованим предметом інновації є зміни, здійснювані у сфері виробництва в області нових чи удосконалених виробів (продуктні інновації) і нових чи удосконалених технологічних процесів (технологічні інновації). Організаційні зміни, що мають місце в сфері виробництва, найчастіше розглядаються в сукупності зі змінами в техніці.

Надання надмірного значення ролі технічного фактора в розвитку підприємства знаходить своє пояснення в минулому, особливо в системі управління промисловістю і в застосуванні екстенсивних методів управління.

Технічні інновації не виникають у відриві від інших процесів у соціальному житті підприємств. Їх звичайно супроводжують зміни в організації і управлінні, екології, в області професійного навчання працівників, безпеки і гігієни праці, агрономії, мотиваційній системі працівників і т.д. Не можна провести інновації в області технічних умов, інструментів, технології без обліку фізичних і соціально-психологічних якостей працівників, тому що це не тільки не веде до досягнення намічених соціально-виробничих наслідків, але і заздалегідь приречено на невдачу.

Продуктова інновація зв'язана з доданням продукту нових якісних рис, причому вони повинні сприйматися споживачами як нові. Зміни якісних характеристик можуть бути двоякого роду: фактичні і фіктивні. Перші породжуються зміною матеріальних характеристик і приводять до зміни матеріальної й емоційної споживчої вартості.

Організаційні інновації на підприємстві ми визначаємо як організаційні удосконалення його функціонування як цілого, а також організаційне удосконалювання окремих ділянок виробництва з метою одержання відповідних економічних результатів. Організаційні інновації можуть виявлятися в двох основних формах:

- організаційні інновації, не пов'язані з технічними інноваціями, метою яких є поліпшення діяльності і використання існуючих трудових ресурсів і майна підприємства;
- організаційні інновації, викликані технічними інноваціями й активно з ними взаємодіючі, а також сприятливого росту їхньої економічної ефективності.

Основні напрямки організаційних інновацій на підприємстві спрямовані на удосконалення: організаційної структури і управління; організації трудових колективів; організаційної системи матеріальних елементів; організації протікання процесів.

Економічні інновації на підприємстві можна визначити як інновації особливо важливі в період переходу підприємств до ринкової економіки.

Прикладом економічної інновації може бути впровадження нової системи: фінансової, для того щоб гроші стимулювали ефективність господарської діяльності підприємства; оплати, так, щоб система оплати забезпечувала матеріальну мотивацію всім групам працівників, зростання ефективності праці, змушувала систематично підвищувати самостійність і відповідальність працівників, раціоналізувала структуру зайнятості, перспективного планування, що враховує умови розробки стратегії підприємства.

Інноваційний механізм має забезпечувати реалізацію стратегічних цілей підприємства з врахуванням його наявних і потенційних ресурсних можливостей та з огляду на ринкову ситуацію. Щоб цього досягти вона повинна:

- носити стратегічний характер;
- бути нерозривно пов'язаною з ринковою ситуацією;
- враховувати ресурсні можливості підприємства;
- ґрунтуватись на системному і цілеспрямованому підході до її формування;
- забезпечувати неперервність і комплексність інноваційної діяльності підприємства, охоплення нею всіх внутрішніх елементів;
- забезпечувати нерозривність інноваційної політики і сучасних досягнень НТП.

З огляду на ці вимоги формування інноваційної діяльності слід здійснювати на основі таких принципів: переважання стратегічної спрямованості, орієнтація на потреби ринку, цілеспрямованість, комплексність, планомірність, інформаційна забезпеченість.

Інноваційний механізм підприємства має визначати напрями його змін відповідно до вимог зовнішнього середовища, окреслювати коло можливих інноваційних рішень, формувати інноваційні завдання залежно від типу обраної стратегії, створювати умови для оперативної реалізації інновацій [5].

Інноваційні рішення є надзвичайно важливими для існування і динамічного розвитку підприємств. Вони мають бути зорієнтовані на потреби споживачів, аналізуючи які, можна визначити тенденції змін попиту і перспективи продукту, які випускає підприємство, напрями його модифікації та можливості подальшого розвитку з врахуванням техніко-технологічного потенціалу підприємства. Тобто інноваційний механізм має бути спрямований на створення умов для:

- формування підходів до визначення позиції підприємства на ринку і напрямів його діяльності відповідно до ринкових тенденцій;

– проведення робіт щодо вдосконалення існуючої технології та організації виробництва продукції, створення технологічної бази, яка уможливуватиме в майбутньому гнучкішу, швидшу та ефективнішу реакцію на новації, вимоги і потреби ринку;

– підвищення ролі людського фактора, стимулювання мотивації до інноваційної діяльності, що забезпечить розвиток персоналу, підвищення його професіоналізму, вміння вирішувати інноваційні проблеми, посилить інтерес колективу до інновацій, підвищить рівень креативності інноваційних рішень.

Інноваційна діяльність підприємства є основою динамічного розвитку й підвищення ефективності виробництва. Завдяки інноваційній діяльності підприємства значно збільшують виробництво продукції, поліпшують якість, істотно підвищують продуктивність праці, забезпечують підвищення конкурентоспроможності та рентабельності виробництва.

Висновки з даного дослідження. Узагальнено інноваційну стратегію можна розглядати як системну концепцію, яка спрямовує і інтегрує розвиток інноваційної діяльності суб'єкта економіки із системою довгострокових цілей його соціально-економічної діяльності, обумовлених загальними завданнями розвитку та його інноваційною спрямованістю. Вибір інноваційної стратегії підприємства суттєво впливає на посилення конкурентоспроможності його продукції, та, навпаки, вибір інноваційної стратегії, у свою чергу, залежить від рівня конкурентоспроможності його інноваційної продукції. Неправильне визначення показника конкурентоспроможності цієї продукції може призвести до вибору неоптимальної інноваційної стратегії і тим самим поставити під загрозу успішність діяльності підприємства.

Підприємство, яке навіть не має абсолютних переваг, за рахунок інноваційного розвитку може отримати переваги, які оцінить споживач, що забезпечить виграв у конкурентній боротьбі у формі збільшення обсягу продажу як в натуральному, так і вартісному вимірах. Таким чином, інноваційна діяльність є одним із основних джерел отримання конкурентних переваг.

Література.

1. Бузько І.Р. Стратегічне управління інноваціями та інноваційна діяльність підприємства : монографія /І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Голубченко. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2002. – 176 с.

2. Безус А.М. Фактор впливу на формування та реалізацію інноваційної стратегії підприємства. /А.М. Безус, П.І. Безус// Науковий вісник. Серія «Економіка». - 2014 - Вип. 1– С.61-69.

3. Бутенко Д. С. Обґрунтування системи показників оцінки результативності інноваційної діяльності / Д. С. Бутенко // Тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики». (Львів, 20-21 травня 2010 р.). – Львів : Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 53–54.

4. Безус А.М. Кластер як інноваційна форма розвитку підприємств / А.М. Безус, К.В. Шафранова //Тези доповіді. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: IX Міжнародний бізнес-форум. - К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2016. – С.21-23.

5. Відоменко І.О. Сучасні підходи до розробки інвестиційної стратегії підприємств / І.О.Відоменко, Є.В.Кривша // Економіка харчової промисловості. – 2010. - №2. – С.8-13.

References.

1. Buzko, I.R. Vartanova, O.V. and Holubchenko, H.O. (2002), *Stratehichne upravlinnia innovatsiinykh ta innovatsiina diialnist pidpriemstva: monohrafiia* [Strategic management of innovations and innovative activity of the enterprise: monograph], Vyd-vo SNU im. V. Dalia, Luhansk, Ukraine.

2. Bezus, A.M. and Bezus, P.I. (2014), “The factor influencing the formation and implementation of the innovation strategy of the enterprise”, *Naukovyi visnyk. Seriiia Ekonomika*, vol. 1, pp. 61-69.

3. Butenko, D.S.(2010), “Justification of the system of indicators of innovation performance evaluation”, *Tezy dopovidey III Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* [Abstracts of the 3rd International Scientific and Practical Conference], *Upravlinnya innovatsiynym protsesom v Ukraini: problemy, perspektyvy, ryzyky*, [Managing the Innovation Process in Ukraine: Problems, Prospects, Risks, Natsional'nyy universytet “L'vivs'ka politekhnikha”, Lviv, Ukraine, pp. 53–54.

4. Bezus, A.M. and Shafranova, K.V. (2016), “Cluster as an innovative form of enterprise development” *Tezy dopovidi* [Abstracts of the report] *Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsiynoyi diyal'nosti v Ukraini: IX International Business Forum*, [Problems and Prospects for the Development of Innovation in Ukraine: IX International Business Forum], Kyiv.nats.torh.-ekon.un-t, Kyiv, Ukraine, pp. 21-23.

5. Vidomenko, I.O. and Kryvsha, Ye.V.(2010), “Modern approaches to the development of investment strategy of enterprises”, *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 2., pp. 8-13.

Стаття надійшла до редакції 23.12.2017 р.